

Hans Chr Overgaard:

Forskning som tjener

Den samhällsvetenskapliga forskningens finansiering har diskuterats intensivt i Sverige under de senaste åren. En viktig förklaring till detta intresse är att sammansättningen av forskningens finansieringskällor drastiskt håller på att förändras. Medan universitetens ordinarie anslag stagnerar, ökar de från sektorsforskningsorganen snabbt. Andelen av den samhällsvetenskapliga forskningen som är sektorsforskning stiger. Denna utveckling har gett upphov till en betydande oro bland forskare. Universitetsforskningens karaktär av långsiktig kunskapsupbyggnad har kommit att hotas.

Det finns tyvärr ännu ingen bra översikt över denna utveckling i Sverige. Vi kan emellertid ha en hel del att lära av en utredning som det danska "Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd" nyligen publicerat om motsvarande skeende i Danmark: *Forskning som tjener* (Forskningen som betjänt), Aalborgs Universitetsforlag (distr) 1984.

Sektorsforskning är inget nytt fenomen varken i Danmark eller i Sverige. Det som är nytt är omfattningen och inriktningen. Under lång tid bedrevs sektorsforskningen främst vid speciella sektorsinstitut. De första etablerades på 1870-talet och fram till 1950-talet dominerade institut med inriktning mot naturvetenskap, teknik och jordbruksforskning. Från 1950-talet har emellertid ett flertal forskningsinstitut etablerats med samhällsvetenskaplig inriktning i Danmark. Av totalt 49 sektorsforskningsenheter har 21 samhällsvetenskaplig inriktning för närvarande.

Sektorsforskningsinstituten har emellertid inte expanderat under senare år om man räknar i fasta priser. I stället har de externa anslagen för sektorsforskning till universitet och sektorsforskningsinstitut ökat snabbt. Mellan år 1976 och 1982 minskade antalet fast anställda vid universitet och sektors-

forskningsinstitut med en halv procent. Samtidigt ökade emellertid antalet anställda finansierade med externa medel med 82 procent. För denna expansion står främst sektorsforskningsmedel. Den andra externa huvudfinansieringskällan, forskningsrådsmedel, har minskat räknat i fasta priser under denna tidsperiod i Danmark.

Sektorsforskningen har efter det senaste decenniets utveckling fått relativt sett större omfattning inom samhällsvetenskaperna än inom andra områden. År 1982 var 40 procent av samhällsforskningen sektorsforskning och 10 procent av den samhällsvetenskapliga universitetsforskningen var sektorsfinansierad. Talen är knappast lägre i Sverige. Utredningen vill förklara expansionen med den växande offentliga sektorn. De offentliga myndigheterna efterfrågar forskning bl a för att med större styrka kunna förhandla med andra myndigheter och organisationer.

Utredningen framhäver att sektorsforskning och sektorsanslag kan ha positiva effekter genom att utpeka nya problemområden men att de ger upphov till betydande problem. Den framhäver framför allt:

1) Omfattningen av sektorsforskningen vid universitetsinstitutionerna är nu så stor att den markant påverkar dessa. Även om bara 10 procent av universitetsforskningen är sektorsfinansierad så är konsekvenserna för institutionerna större. För att slippa minska i storlek i budgetsåtstramningstider konkurrerar institutionerna om sektorsforskningsmedel. Institutionernas basresurser används för att öka möjligheterna att få tillgång till dessa medel.

2) Ett annat problem är sektorsorganens bristande kompetens i forskningsfrågor. Det gör att de prioriterar konkreta kortsiktiga och dagsaktuella frågor. Den långsiktiga forskningen får mindre utrymme. På längre sikt innebär det en kvalitetssänkning av såväl grundforskning som sektorsforskning.

3) Ett tredje problem är att sektorsforskningen ofta drivs i dålig kontakt

med grundforskningen på området. Styrningen av sektorsorganen leder ofta till att forskningen får karaktär av sammanställningar av lätt tillgänglig empiri eller översikter av forskning i en form avpassad för de anslagstilldelande myndigheterna. En sådan forskning bidrar inte till kunskapsuppbyggnad inom institutionerna.

Sektorsforskningen har inom det samhällsvetenskapliga området ganska säkert en större omfattning i Sverige än i Danmark. Det behövs en kartläggning av utvecklingen här och också en konstruktiv debatt om åtgärder för att stärka universitetsforskningen.

Eskil Wadensjö